

Jacek Sypień

Stowarzyszenie „Zamek Rabsztyn” w Olkuszu

HERB VS. LOGO

SYSTEM IDENTYFIKACJI WIZUALNEJ NA PRZYKŁADZIE

MIAST MAŁOPOLSKI

W ostatnich latach można zaobserwować nasilający się trend polegający na swego rodzaju dualizmie symboli miejskich. Z jednej strony mamy herb, czyli znak urzędowy miasta, symbol samorządu terytorialnego i element jego tożsamości. Z drugiej strony logo, które zaczyna wypierać herb. Herb jest swego rodzaju symbolem przeszłości i tradycji miasta. Logo to symbol miasta współczesnego, choć niekiedy bywa raczej symbolem oczekiwań, jak dane miasto chciałoby widzieć jego władarze.

Kiedy powinno używać się herbu, a kiedy logo miasta? Jakie są podstawy prawne stosowania herbu i logo? To pytania, na które nie ma jednoznacznej odpowiedzi.

Jeśli chodzi o herb przepisy są jednoznaczne. *Ustawa z 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym* przyznała prawo do posiadania herbu wszystkim gminom, upoważniając radę gminy do jego ustalenia¹. Zgodnie z art. 13 par. 18 wspomnianej ustawy, do kompetencji rady gminy należy m.in. podejmowanie uchwał „w sprawach herbu gminy, nazw ulic i placów publicznych oraz wznoszenia pomników”. Najistotniejszą zmianą, jaką wprowadziła wspomniana ustawa, była możliwość posiadania własnych herbów przez gminy wiejskie, a nie jak dotychczas, tylko przez miasta. Pod koniec 1998 roku sejm przyjął ustawę zmieniającą nadal obowiązującą ustawę o odznakach i mundurach z 1978 roku, a także inne ustawy dotyczące m.in. zagadnień z zakresu heraldyki, sfragistyki, czy weksylologii². Najistotniejszą zmianą była zapowiedź powołania przez „ministra właściwego do spraw administracji publicznej” Komisji Heraldycznej, jako organu opiniodawczo-doradczego, o czym wspominał art. 5 wspomnianej ustawy³. W kolejnych punktach został opisany zakres działania komisji, a także stwierdzono, iż strukturę oraz tryb powoływania i odwoływania członków komisji oraz szczegółowe jej zadania

¹ Dz.U. 1990 nr 16, poz. 95.

² *Ustawa z 29 grudnia 1998 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wdrożeniem reformy ustrojowej państwa* (Dz.U. nr 162, poz. 1126).

³ Tamże.

określi rozporządzenie Rady Ministrów. W przywołanych przepisach pojawiła się zresztą pewna luka prawna, czy raczej niejednoznaczność, dająca możliwość różnych interpretacji. Mianowicie w art. 3.1 znowelizowanej ustawy o mundurach stwierdzono, że jednostki samorządu terytorialnego mogą ustanawiać „własne herby, emblematy, flagi oraz insygnia i inne symbole”, a w ust. 3 stwierdzono, że „wymagają one zaopiniowania przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej”. W praktyce, władze gmin występują o opinię w sprawie herbów, sztandarów, pieczęci, czy łańcuchów przewodniczących rad, prezydentów i burmistrzów. Gminy nie występują o opinię podczas przyjmowania logotypów, którymi coraz częściej, zamiast herbem posługują się gminy. Pytanie, czy logotypy mieszczą się w określeniach „inne znaki” lub „inne symbole”, jakie pojawiają się zamiennie we wspomnianej nowelizacji? Co prawda logo nie jest opracowywane zgodnie z zasadami heraldyki, bo nie taka jest jego rola, niemniej stanowią coraz częściej powszechnie rozpoznawany „znak”, czy „symbol” miejscowości. Jednak zdaniem ministerstwa „logo jest identyfikującym znakiem złożonym zazwyczaj z prostego rysunku i krótkiego napisu”. Nie jest ono tworzone w oparciu o zasady sztuki heraldycznej ani weksylologii, dlatego nie podlega ocenie przez Komisję Heraldyczną⁴.

Reasumując. Nie ma jasno określonego trybu i podstawy prawnej, w oparciu o którą miasta przyjmują swoje logo. W niektórych przypadkach logo i zasady jego stosowania reguluje stosowna uchwała rady miejskiej, w innych zarządzenie burmistrza lub prezydenta, w jeszcze innych logo po prostu jest i trudno znaleźć w Biuletynie Informacji Publicznej poszczególnych miast, na jakiej zasadzie używają one logo. Najczęściej, jako podstawę prawną stosowania logo władze miast przyjmują art. 18 ust. 2 pkt 15 *Ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym*⁵ lub (i) art. 3 ust 1 *Ustawy z 21 grudnia 1978 roku o odznakach i mundurach*⁶.

Nasilające się zjawisko wypierania herbów miejskich przez logo budzi zrozumiałą niepokój nie tylko heraldyków, ale także historyków regionalistów⁷. Herb i logo, choć spełniają podobne funkcje, bo są symbolami miasta, mają inne cele. Herb patrzy w przeszłość, a logo w przyszłość, bowiem wskazuje perspektywę rozwoju miasta i jego docelowy wizerunek. Przynajmniej takie

⁴ *Logo nie herb. Czy znak wsi wyłoniiony w konkursie podlega rygorom przepisów? – pyta czytelnik*. Pozyskano z <https://samorząd.pap.pl/kategoria/prawo/logo-nie-herb-czy-znak-wsi-wyiloniony-w-konkursie-podlega-rygorom-przepisow-pyta> (dostęp: 14.06.2021).

⁵ Dz.U. 2016 poz. 446, z późn. zm.

⁶ Dz.U. 1978 nr 31, poz. 130, z późn. zm.

⁷ *Znikający herb Krakowa. Rozmowa z prof. Zenonem Piechem (Societas Historicorum)*, rozm. i oprac. P. Gremпка, K. Mazurek i A. Czyż. Pozyskano z <http://sigillum-authenticum.blogspot.com/2018/12/znikajacy-herb-krakowa-rozmowa-z-prof.html> (dostęp: 8.06.2021).

są założenia. W praktyce, w wielu przypadkach logo miasta nie stanowi symbolu graficznego wyróżniającego go na tle innych miejscowości i nie oddaje jego charakteru. Zalew znaków typu „słoneczko, rzeczka, górką, drzewko” lub też logo nadmiernie „udziwnianych”, nie oddających charakteru miejscowości, a także niekiedy słabych artystycznie sprawia, że te znaki nie mają indywidualnych cech i nie spełniają swojej roli, jako wyróżnik miasta. Wiele, najczęściej krytycznych, opinii o takich znakach można znaleźć na portalach branżowych zajmujących się znakami graficznymi⁸.

Zapewne z punktu widzenia heraldyków czy historyków regionalistów najlepszym rozwiązaniem byłoby przyjmowanie logo nawiązującego graficznie do herbu danej miejscowości, tak aby utrzymać pewną spójność przekazu i ciągłość historyczną. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie zawsze jest to jednak możliwe. W przypadku herbów, których godła składają się z kilku elementów, logo będące graficznym rozwinięciem herbu może być mało czytelne i trudne w zastosowaniu. Problem ten dotyczy w większym stopniu herbów gmin przyjmowanych po 1989 roku niż herbów miast. Dość częstą praktyką stosowaną przez twórców tych nowych herbów gmin było umieszczanie w godle herbu gminy kilku elementów, mających nawiązywać do tradycji historycznych czy walorów przyrodniczych poszczególnych miejscowości wchodzących w skład danej gminy. Takie herby, nawet jeśli są poprawne z punktu widzenia heraldyki, nie spełniają cech dobrego znaku graficznego. Przeszają być czytelne przy pomniejszeniu w celu zamieszczenia ich na materiałach promocyjnych i tracą przy zastosowaniu w wersji monochromatycznej. Pewnym rozwiązaniem w takich sytuacjach byłoby opracowanie logo będącego graficznym rozwinięciem wybranego, wiodącego elementu godła herbu. Takie rozwiązanie, co prawda nie dotyczące logo miasta, lecz nowej ekspozycji muzealnej przyjęto w Olkuszu, gdzie logo ekspozycji Podziemny Olkusz stanowi nawiązanie do głównego i wyróżniającego elementu godła herbu miasta, czyli górniczej kopaczki⁹.

Pytanie, czy konflikt pomiędzy herbem i logo jest nieunikniony, czy też możliwa jest koegzystencja tych dwóch znaków? Czy herb może stać się punktem wyjścia przy projektowaniu logo? Ciekawą próbę analizy, na ile logo miast ma związek z ich herbem podjęli przed kilkoma laty dr hab. Wawrzyniec Rudolf oraz Agata Wrześniewska-Szymańska z Uniwersytetu Łódzkiego¹⁰. W ramach badania dokonano oceny podobieństwa herbu i logo dla każdego miasta z wykorzystaniem dwóch podstawowych kryteriów – podobieństwa w zastosowanej symbolice oraz podobieństwa kolorów. Autorzy przyjęli uproszczoną skalę oceny z podziałem na trzy kategorie:

⁸ „Branding Monitor”. Zob. <https://brandingmonitor.pl/>

⁹ P. Szarek, *Podziemny Olkusz. Księga znaku*, Kraków 2020.

¹⁰ W. Rudolf, A. Wrześniewska-Szymańska, *Herby i logotypy małych miast – bliżej tradycji czy współczesności*, „Space – Society – Economy”, R. 24: 2018, s. 68. Zob. <http://dx.doi.org/10.18778/1733-3180.24.04>.

wysokie podobieństwo, niskie podobieństwo, brak podobieństwa. Badaniu poddano 380 miast, które posiadały w 2016 roku zarówno herb, jak i logo. W 2016 roku na 380 miast oznaczenia w postaci logo posiadało 41% wszystkich miast. Najniższy odsetek miast posiadających logo był w województwach: opolskim (23%), mazowieckim (23%), świętokrzyskim (25%), podlaskim (28%). Natomiast najwięcej miast posiadających logo znajdowało się w województwach: pomorskim (71%), śląskim (70%) i dolnośląskim (56%). W województwie małopolskim swoje logo miało wtedy 35% miast¹¹. W ciągu minionych pięciu lat odsetek małopolskich miast posiadających logo nieco wzrósł. Obecnie, na 62 miasta w Małopolsce, swoje logo mają 32 miasta (51%). Niestety niewiele małopolskich miast (m.in. Wadowice, Piwniczna-Zdrój czy Sułkowice) ma logo, które bezpośrednio nawiązuje graficznie do herbu. Pozostałe miasta przyjęły znaki promocyjne, które odcinają się w swojej symbolice od miejskich herbów. W 2016 roku stosunkowo najwięcej (36%) znaków promocyjnych (logo) nawiązujących do herbów miały miasta województwa śląskiego. W przypadku Małopolski takie zjawisko występowało jedynie w 18% miast. W 2016 roku spośród 380 miast posiadających logo aż 62% wykazywało brak podobieństwa, 19% wysokie podobieństwo oraz 19% niskie podobieństwo symboliki zastosowanej w logo do tej zawartej w herbie¹².

Kiedy w praktyce miasta stosują logo a kiedy herb? Analizując zastosowanie herbu bądź logo w oficjalnej komunikacji elektronicznej urzędów miast można zauważyć pewną niespójność. Po przeanalizowaniu 32 stron internetowych małopolskich miast, które mają swoje logo, a także ich fanpage na portalu Facebook można zauważyć, że 24 miasta mają na swoich stronach internetowych herb, jako główny wyróżnik graficzny (niekiedy na głównej stronie pojawia się także logo), a w przypadku 8 miast tym głównym symbolem graficznym strony jest tylko logo i nie ma na niej herbu miasta. Niekiedy użycie tych znaków jest zależne od odbiorców, do których kierowana jest informacja. Na przykład na głównej stronie miasta Zakopane jest logo i logotyp. Po wyborze opcji strony „dla turystów” jest logo i logotyp, a po wyborze opcji strony „dla mieszkańców” – herb miasta¹³. W przypadku coraz bardziej popularnych fanpage na portalu Facebook, w 10 przypadkach główne zdjęcie przedstawia herb miejscowości, a w 16 logo miasta. Sześć miejscowości nie ma swojego fanpage. Sporadycznie tę rolę pełnią fanpage burmistrzów. Można zatem zauważyć, że o ile w oficjalnej komunikacji, czyli na stronach internetowych urzędów dominuje herb, tak w mniej oficjalnej, czyli na fanpage – logo. Jedynie sześć miast, czyli Dobczyce, Kraków, Niepołomice, Świątniki Górne, Tuchów i Wadowice na swoich stronach oraz fanpage nie używa herbu¹⁴.

¹¹ Tamże, s. 66.

¹² Tamże.

¹³ <https://www.zakopane.pl/>

¹⁴ Badania własne.

Tabela 1. Zastosowanie herbu i logo w komunikacji internetowej przez miasta w Małopolsce

L.p.	Nazwa miasta	Strona internetowa herb/logo	Fanpage Herb/logo
1.	Andrychów	herb i logo	logo
2.	Brzeszcze	herb	logo
3.	Bukowno	herb	logo
4.	Chrzanów	herb	logo
5.	Dąbrowa Tarnowska	herb	–
6.	Dobczyce	logo	logo
7.	Kalwaria Zebrzydowska	herb i logo	herb
8.	Kęty	herb	–
9.	Kraków	logo	logo
10.	Krynica-Zdrój	herb	logo
11.	Krzeszowice	herb i logo	logo
12.	Limanowa	herb	logo
13.	Maków Podhalański	herb	–
14.	Muszyna	herb i logo	–
15.	Mysłenice	logo	herb
16.	Niepołomice	logo	logo
17.	Nowy Sącz	herb	herb
18.	Olkusz	herb	logo
19.	Oświęcim	herb	logo
20.	Piwniczna-Zdrój	herb	herb
21.	Proszowice	herb	herb
22.	Skawina	herb	herb
23.	Słomniki	herb i logo	logo
24.	Sułkowice	herb	herb
25.	Świątniki Górne	logo	logo
26.	Tarnów	herb	herb
27.	Trzebinia	herb	herb
28.	Tuchów	logo	logo
29.	Wadowice	logo	logo
30.	Wojnicz	logo	–
31.	Zakliczyn	herb	–
32.	Zakopane	logo	herb

Trzeba zaznaczyć, że w większości małopolskich miast nie ma jednolitej i spójnej interpretacji, kiedy należy stosować herb, a kiedy logo. Miasta, które przyjęły logo, mają zazwyczaj księgę znaku, jaka wraz z logo została opracowana przez twórcę znaku. Inna sprawa, że nie zawsze jest ona dostępna w internecie. Poza tym, z reguły nie określa ona wzajemnych relacji pomiędzy herbem a logo. Takie zasady powinny być określone w systemie identyfikacji wizualnej, ale większość miast niestety nie posiada takiego opracowania.

Cześć samorządów podjęło się próby określenia, kiedy powinien być stosowany herb, a kiedy logo. W systemie identyfikacji wizualnej Województwa Małopolskiego jest informacja:

Herb Województwa Małopolskiego należy stosować w komunikacji pochodzącej bezpośrednio od władz Województwa. Nie rekomenduje się stosowania herbu razem z logo Małopolski. Przy patronacie honorowym Marszałka Województwa należy używać logo Małopolski w wersji podstawowej¹⁵.

W Krakowie zasady stosowania herbu określa zarządzenie prezydenta w sprawie zasad posługiwania się symbolami Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa¹⁶. Czytamy w nim, że:

1. Prawo używania herbu Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa przysługuje organom Miasta Krakowa, Urzędowi Miasta Krakowa, miejskim jednostkom organizacyjnym oraz jednoosobowym spółkom Miasta Krakowa. 2. Herb umieszcza się na budynkach stanowiących siedzibę podmiotów, o których mowa w ust. 1.

Warto dodać, że zostały także opracowane uproszczone wersja herbu – monochromatyczna i konturowa, które przeznaczone są do komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej Urzędu Miasta Krakowa. Wspomniane zapisy wraz z zasadami stosowania herbu i logo są określone w opracowaniu System Identyfikacji Wizualnej Miasta Krakowa/Manual¹⁷.

A jak to wygląda w innych małopolskich miastach? W Systemie Identyfikacji Wizualnej gminy Chrzanów znajduje się krótka informacja, że „Herb należy stosować w komunikacji pochodzącej bezpośrednio od władz gminy. Nie rekomenduje się stosowania herbu razem z logo”¹⁸. Jak z tego

¹⁵ Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 1777/15 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 22.12.2015 r.

¹⁶ Zarządzenie Prezydenta Miasta Krakowa Nr 1336/2017 z dnia 31.05.2017 r. w sprawie zasad posługiwania się symbolami Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa. Pozyskano z https://www.bip.krakow.pl/zarzadzenie/2017/1336/w_sprawie_zasad_poslugiwania_sie_symbolami_Stolecznego_Krolewskiego_Miasta_Krakowa.html

¹⁷ http://krakow.pl/data/SIW/SIW-wersja_2020.pdf

¹⁸ System Identyfikacji Wizualnej gminy Chrzanów. Zob. <https://www.chrzanow.pl/o-miescie/system-identyfikacji-wizualnej-gminy-chrzanow.html>

wynika, w innych przypadkach niż „komunikacja pochodząca bezpośrednio od władz gminy” powinno być stosowane logo a nie herb. W Księdze Marki Gminy Chrzanów została zamieszczona wersja achromatyczna herbu, jako dozwolona do korzystania. W Muszynie przyjęto uchwałę w sprawie logo i hejnału¹⁹. W załączniku do uchwały czytamy:

Logo może być umieszczane w szczególności: 1) na pismach i dokumentach, 2) na oficjalnych stronach internetowych Urzędu Gminy i jej podległych jednostek, 3) jako element dekoracyjny na materiałach promocyjnych, w tym upominkach pamiątkach związanych z Gminą Muszyna o charakterze sportowym, kulturalnym, turystycznym i rekreacyjnym.

Nie określa się jednak, w jakich sytuacjach powinien być stosowany herb, a w jakich logo. Podobna sytuacja ma miejsce w Myślenicach, gdzie zostało wydane zarządzenie burmistrza w sprawie stosowania herbu i znaków promocyjnych (logo)²⁰. Wspomniane zarządzenie określa, w jakich okolicznościach należy stosować herb/logo, nie precyzuje jednak, kiedy ma być stosowany herb, a kiedy logo. Stwierdzono jedynie, że „W przypadku stosowania Logotypu razem z Herbem, znaki te umieszcza się w odpowiednim oddaleniu tak, aby nie zakłócić jasności i przejrzystości przekazu”. Załącznikiem do wspomnianego zarządzenia są wytyczne do stosowania herbu i logotypów gminy Myślenice mające formę prezentacji multimedialnej. Jak wynika z dokumentu, jeśli dane przedsięwzięcie zostaje objęte patronatem honorowym lub głównym Burmistrza Miasta i Gminy Myślenice, wtedy należy zastosować herb na wszelkich materiałach informacyjnych i promocyjnych wydanych w związku z tym przedsięwzięciem. W przypadku innej formy udziału Gminy Myślenice w danym przedsięwzięciu (współorganizacja, współfinansowanie itp.) na wszelkich materiałach informacyjnych i promocyjnych wydanych w związku z tym przedsięwzięciem należy zastosować logo marki Myślenic. Z kolei w materiałach informacyjnych i promocyjnych wydanych w związku z przedsięwzięciem, które zarówno objęte jest patronatem Burmistrza, jak i współorganizowane lub współfinansowane przez Gminę Myślenice zasadne jest użycie obu znaków graficznych²¹.

¹⁹ Uchwała Nr VIII.95.2015 Rady Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie ustanowienia hejnału i znaku promocyjnego (logo) Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna. Dz. Urz. 2015, poz. 4139.

²⁰ Zarządzenie nr 21/2021 Burmistrza Miasta i Gminy Myślenice z dnia 18 stycznia 2021 r. w sprawie: ustanowienia znaków promocyjnych Miasta i Gminy Myślenice oraz zasad stosowania herbu i znaków promocyjnych Miasta i Gminy Myślenice. Zob. <https://bip.malopolska.pl/umigmyslenice,a,1883591,zarzadzenie-nr-212021-burmistrza-miasta-i-gminy-myslenice-z-dnia-18-stycznia-2021-roku-w-sprawie-ust.html>

²¹ Załącznik nr 2 do Zarządzenia Burmistrza Miasta i Gminy Myślenice nr OA.0050.155.2013. Zob. https://www.myslenice.pl/pro_myslenice/zasoby/files/zasady-stosowania-logotypu.pdf

Kolejna miejscowość – Niepołomice posiada dokument o nazwie Księga Identyfikacji Wizualnej, gdzie znajduje się dość kuriozalne z punktu widzenia heraldyki stwierdzenie, że

Herb jest elementem uzupełniającym nowoczesny wizerunek Gminy. Jest znakiem pojawiającym się na elementach graficznych reprezentujących Burmistrza Gminy i jego zastępcy²².

Sprowadzenie głównego symbolu miasta, czyli herbu do roli „elementu uzupełniającego” świadczy o niezrozumieniu zasad heraldyki samorządowej. W cytowanej księdze identyfikacji pokazane są wzory m.in. druków urzędowych, wizytówek, materiałów reklamowych, etc. Herb pojawia się jedynie na wizytówce imiennej oraz papierze firmowym Burmistrza Miasta i Gminy Niepołomice oraz jego zastępcy. Stosowanie tej zasady może doprowadzić do sytuacji, że herb praktycznie zniknie z przestrzeni publicznej, gdyż na wszelkich nośnikach reklamy zewnętrznej (plakaty, banery itp.), ulotkach i wydawnictwach oraz wersjach tych reklam zamieszczanych w internecie jedynym symbolem miasta będzie logo.

W Nowym Sączu, w lutym 2020 roku prezydent wydał zarządzenie w sprawie wprowadzenia Systemu Identyfikacji Wizualnej Miasta Nowego Sącza²³. Obowiązywało ono stosunkowo krótko, bowiem w grudniu tego samego roku prezydent uchylił wcześniejsze zarządzenie²⁴. Jak pisała miejscowa prasa, Regionalna Izba Obrachunkowa w Krakowie zaleciła prezydentowi miasta uregulowanie zasad wewnętrznej identyfikacji wizualnej miasta z obowiązującymi przepisami. Okazało się bowiem, że wzór herbu we wspomnianej księdze znaku był niezgodny z wzorem herbu przyjętym w 2017 roku uchwałą Rady Miasta Nowego Sącza²⁵. Choć wspomniany

²² Księga Identyfikacji Wizualnej, s. 12. Pozyskano z <http://wspolny.niepolomice.eu/SIW/SIW.pdf> (dostęp: 8.06.2021).

²³ Zarządzenie Prezydenta Miasta Nowego Sącza Nr 094/2020 z dnia 21 lutego 2020 roku w sprawie wprowadzenia Systemu Identyfikacji Wizualnej Miasta Nowego Sącza – Księgi znaku. Pozyskano z <https://bip.malopolska.pl/nowysacz,a,1761838,zarządzenie-prezydenta-miasta-nowego-sacza-nr-0942020-z-dnia-21-lutego-2020-roku.html> (dostęp: 8.06.2021).

²⁴ Zarządzenie Prezydenta Miasta Nowego Sącza Nr 691/2020 z dnia 23 grudnia 2020 r. w sprawie uchylenia Zarządzenia Nr 94/2020 Prezydenta Miasta Nowego Sącza z dnia 21 lutego 2020 roku w sprawie wprowadzenia Systemu Identyfikacji Wizualnej Miasta Nowego Sącza – Księgi znaku. Pozyskano z <https://bip.malopolska.pl/nowysacz,a,1861123,zarządzenie-prezydenta-miasta-nowego-sacza-nr-6912020-z-dnia-23-grudnia-2020-r.html> (dostęp: 8.06.2021).

²⁵ J. Bobrek, *Nowy Sącz. RIO kwestionuje poprawność wzoru herbu miasta*. *Wyrzucone 28 tys. zł, „Gazeta Krakowska”* 2021, nr 15 (20.01), s. 8. Zob. też. <https://gazetakrakowska.pl/nowy-sacz-rio-zakwestionowalo-poprawnosc-wzoru-herbu-miasta-urzadz-wydal-na-darmo-28-tys-zl/ar/c1-15398224> (dostęp: 8.06.2021).

System Identyfikacji Wizualnej nie jest już obowiązujący, warto podkreślić, że precyzyjnie określał on zasady używania herbu miasta, proponując jednak zróżnicowane wersje kolorystyczne, co nie było zgodne z zasadami heraldyki. W efekcie miasto zaprzestało używania poprzedniego logo i hasła „Nowy Sącz dobrze wróży” i wróciło do używania herbu.

Miasto i Gmina Piwniczna-Zdrój jest jednym z nielicznych niestety przykładów miast, w których udało się stworzyć nowoczesne graficznie i funkcjonalne logo, jako punkt wyjścia przyjmując herb miasta. W listopadzie 2020 roku została przyjęta uchwała w sprawie ustanowienia znaku graficznego logo Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój oraz zasad jego stosowania²⁶. Określa, jakie podmioty i na jakich zasadach mogą stosować logo. Została opracowana Księga identyfikacji wizualnej precyzyjnie opisująca zasady stosowania logo, które jak stwierdzono w dokumencie jest „uproszczoną, graficzną interpretacją herbu”²⁷. Przywołane przepisy nie określają jednak, w jakich sytuacjach powinien być stosowany herb, a w jakich logo. Biorąc jednak pod uwagę, że logo jest uproszczoną wersją herbu, nie jest to aż tak istotne, bowiem herb (choć w uproszczonej formie) nie zniknął z przestrzeni publicznej. Co ciekawe, to tradycyjny herb, a nie logo jest głównym symbolem graficznym zarówno na oficjalnej stronie urzędu oraz na fanpage.

Dość precyzyjnie określone zastosowanie herbu i logo ma Trzebinia. W opracowaniu System Identyfikacji Wizualnej Gminy Trzebinia czytamy, że herb miasta powinien być stosowany w przypadku materiałów urzędowych, na papeteriach, wizytówkach, jak również do oznaczenia zabudowań i terenu urzędu. Herb powinien być stosowany na powierzchniach umożliwiających odczytanie znaków: papeteria firmowa, tablice informacyjne, tablice kierunkowe, oznakowanie budynków. Z kolei wersje monochromatyczne herbu mogą być stosowane w komunikacji marketingowej, tam gdzie nie jest możliwe zastosowanie barwnej i monochromatycznej wersji herbu. Na potrzeby akcji promocyjnych dopuszczalne jest stosowanie logo²⁸. Jak określono, stosowanie logotypu „Trzebinia w sercu” jest ogólnodostępne, a udziału w akcji – która ma charakter społeczny – nie trzeba w żaden sposób formalnie zgłaszać²⁹.

²⁶ Uchwała Nr XXVIII/222/2020 w sprawie ustanowienia znaku graficznego logo Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój oraz zasad jego stosowania. Zob. <https://bip.malopolska.pl/umigpiwnicznazdroj,a,1852101,uchwala-nr-xxviii2222020-w-sprawie-ustanowienia-znaku-graficznego-logo-miasta-i-gminy-piwniczna-zdro.html>

²⁷ *Księga identyfikacji wizualnej*. Pozyskano z http://www.piwniczna.pl/edc_media/Manager/Rada/Sesjanr28/Zal.-do-uchwaly-o-logo-skompresowany.pdf

²⁸ *System Identyfikacji Wizualnej Gminy Trzebinia*. Pozyskano z: https://trzebinia.pl/images/2019/SIW_ksiega/SIW-Gmina-znaki_fonty_kolory.pdf

²⁹ Pozyskano z https://trzebinia.pl/images/Publikacje/Trzebinia_w_sercu_ZASADY_v_2019.pdf

System identyfikacji wizualnej ma także Tuchów, jednak skupia się on na możliwościach zastosowania logo i w dokumencie nie zostało wskazane, w jakich sytuacjach powinien być stosowany herb miasta³⁰. Dobrym przykładem nowego logo, które jest powiązane graficznie z herbem jest logo Wadowic. Jak wyjaśniano w artykule *Nowa identyfikacja wizualna Wadowic*, herb, z uwagi na wymagane przez zasady heraldyki dosłowność i szczególność rysunku oraz ograniczenia dotyczące kolorystyki, jest trudny do używania jako odpowiednik współczesnego logo – które powinno być możliwie proste w konstrukcji, łatwe w stosowaniu, a przy tym rozpoznawalne i atrakcyjne. Dlatego na co dzień w identyfikacji wizualnej Wadowic używane będzie logo: łatwiejszy w używaniu, zgeometryzowany i uproszczony symbol wzorowany na herbie miasta oraz papieskie klucze z dewizą „Tu wszystko się zaczyna”, nawiązującą do słów papieża Jana Pawła II wypowiedzianych podczas pobytu w Wadowicach w 1999 roku³¹. Warto podkreślić, że do prac związanych z opracowaniem nowego logo zaproszono nie tylko grafików czy specjalistów od marketingu, ale także heraldyków. Taki uproszczony herb jest elementem bazowym oznaczeń wszystkich miejskich instytucji i spółek. Podobnie, jak w przypadku Piwnicznej-Zdroju, herb miasta w formie przyjętej uchwałą rady miejskiej zniknął z bezpośredniej komunikacji marketingowej. Biorąc jednak pod uwagę, że logo jest uproszczoną wersją herbu – nadal funkcjonuje on w powszechnej świadomości. Tyle, że w bardziej nowoczesnej formie. Warto dodać, że nowe logo Wadowic doczekało się pozytywnych opinii ze strony specjalistów³².

Podsumowując, na 32 małopolskie miasta, które posługują się logo, zaledwie kilka ma opracowane zasady stosowania logo, bardzo nieliczne mają system identyfikacji wizualnej, choć nie zawsze precyzyjnie określono w nim, kiedy należy stosować logo, a kiedy herb. Szukając rozwiązań, warto przyjrzeć się, jak do tego tematu podchodzą miasta w innych województwach. Dla przykładu, nieco inaczej niż w Małopolsce kwestie zasad stosowania herbu i logo określiły władze Bielska-Białej. Jak czytamy:

Logo w wybranych sytuacjach zastępować ma herb miasta, który jako jego godło musi być chroniony przez władze. Zbyt częste nadużywanie herbu może prowadzić do obniżenia jego znaczenia i wartości. Używanie herbu zasadne jest tylko w miejscach o znaczeniu szczególnym dla miasta oraz przy specjalnych

³⁰ Pozyskano z <https://www.tuchow.pl/system-identyfikacji-wizualnej/>

³¹ *Nowa identyfikacja wizualna Wadowic*. Pozyskano z <https://wadowice.pl/nowa-identyfikacja-wizualna-wadowic/>

³² *Do trzech razy sztuka. Wadowice nareszcie z nowym, dobrym znakiem!* Pozyskano z <https://brandingmonitor.pl/trzech-razy-sztuka-wadowice-nareszcie-nowym-dobrym-znakiem/>

okazjach, takich jak uroczystości o dużym znaczeniu patriotycznym, historycznym czy artystycznym. Znak graficzny funkcjonuje jako oficjalne logo Bielska-Białej na imprezach krajowych i zagranicznych, służy do sygnowania wydawnictw Urzędu Miejskiego oraz identyfikuje miasto jako sponsora imprez bądź mecenasa kultury i sztuki³³.

Ciekawym i stosunkowo nowym zjawiskiem jest tworzenie logo nie tylko miast czy gmin, ale także poszczególnych jednostek pomocniczych, czyli sołectw i osiedli wchodzących w skład danej gminy. Takim przykładem mogą być Krzeszowice, gdzie swoje logo mają m.in. sołectwa Tenczynek i Zalas czy Osiedle Jurajskie. Wspomniane logo zostały przyjęte uchwałami rady miejskiej. W 2013 roku rada miejska przyjęła uchwałę w sprawie zasad przyjmowania i użytkowania logo jednostek pomocniczych gminy³⁴. Na jej podstawie kolejne sołectwa i osiedla uzyskują swoje logo. Jako podstawę prawną dającą radzie możliwość uchwalania uchwał o logo jednostek pomocniczych przyjęto art. 18 ust. 2 pkt. 15 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Określa on, że do wyłącznej właściwości rady gminy należy stanowienie w innych sprawach zastrzeżonych ustawami do kompetencji rady gminy³⁵.

Obserwując praktykę stosowania herbu i logo w małopolskich miastach można zauważyć pewną prawidłowość. Herb staje się symbolem władz miasta, czyli prezydenta, bądź burmistrza oraz urzędu, a także miasta, jako jednostki administracyjnej i jest stosowany na oficjalnych drukach urzędowych czy wizytówkach oraz stanowi główny symbol graficzny na oficjalnej stronie urzędu (choć nie zawsze) oraz jest umieszczany na tzw. witażach przy drogach. Logo, jako bardziej nowoczesny znak, staje się symbolem miasta rozumianego jako wspólnota mieszkańców i jest stosowane w komunikacji marketingowej (internet, ulotki, plakaty etc.). Po przeanalizowaniu informacji na stronach internetowych małopolskich miast, które posiadają logo, w nielicznych przypadkach udało się odnaleźć szersze informacje o logo i zasadach jego stosowania. Można odnieść wrażenie, że wiele miast, idąc za modą, przyjmują logo, a potem o nim zapominają. Inna sprawa, że niewiele miast ma na swoich stronach przejrzyste opracowane informacje o symbolach miasta i ich historii, czyli herbie, fladze, pieczęci, a niekiedy także hejnale. Najczęściej jedyną informacją o herbie jest uchwała rady miejskiej o ustanowieniu herbu, jaką można odnaleźć w Biuletynie Informacji Publicznej.

³³ <https://bielsko-biala.pl/mieszkaniec/symbole-miejskie/logo-miasta>

³⁴ Uchwała nr XXX/329/2013 Rady Miejskiej w Krzeszowicach z dnia 25 kwietnia 2013 r.

³⁵ Dz.U. 1990, nr 16, poz. 95.

Dla pewnego uporządkowania systemu identyfikacji wizualnej poszczególnych miast, na pewno jest zasadne, aby władze miast, bądź w formie zarządzenia prezydenta czy burmistrza, bądź w formie uchwały rady miejskiej stworzyły podstawy prawne stosowania logo, jako znaku miasta. Takie zarządzenie powinno precyzyjnie określać, jakie podmioty mają prawo używania logo i wskazywać tryb uzyskania takiej zgody. Przepisy powinny także określać, w jakich sytuacjach należy stosować herb, a w jakich logo i zawierać stosowne uzasadnienie. Na pewno dobrym rozwiązaniem byłoby, w formie załącznika do takiego zarządzenia czy uchwały zamieszczenie pełnego systemu identyfikacji wizualnej, a przynajmniej księgi znaku oraz załączników graficznych logo w poszczególnych wersjach. Na pewno ułatwi to prawidłowe stosowanie logo podmiotom, które wystąpią o zgodę do władz. Dobrze, aby decyzja o przystąpieniu do opracowania logo była poprzedzona szeroką dyskusją i konsultacjami z udziałem mieszkańców, bo na tym etapie można poznać zdanie mieszkańców, wyjaśnić pewne zasady stosowania logo i herbu oraz rozwiązać wątpliwości.

Uważam jednak, że takie określanie zasad, kiedy stosować herb, a kiedy logo powinno być poprzedzone pewną refleksją i merytoryczną dyskusją w gronie samorządowców, ale także grafików, specjalistów od marketingu, heraldyków i historyków regionalistów. Sądzę, że na gruncie regionalnym zorganizowania takiej dyskusji, której efektem powinno być wypracowanie pewnych wskazówek dla samorządów może się podjąć np. Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Małopolski. Takie wskazówki czy rekomendacje stosowania herbu i logo przesłane do wszystkich gmin Małopolski nie miałyby oczywiście mocy prawnej, ale mogłyby stanowić pomoc dla włodarzy miast i gmin, które będą chciały uporządkować system identyfikacji wizualnej. Biorąc pod uwagę, że problem braku czytelnych zasad, kiedy należy stosować herb, a kiedy logo dotyczy samorządów w całej Polsce, może tematem powinien zainteresować np. Związek Miast Polskich i zorganizować dyskusję w szerokim gronie i przy udziale przedstawicieli Komisji Heraldycznej.

Uważam, że herb i logo mogą razem tworzyć spójny system identyfikacji wizualnej samorządu przyczyniając się do jego rozwoju z poszanowaniem tradycji.

BIBLIOGRAFIA

- J. Bobrek, *Nowy Sącz. RIO kwestionuje poprawność wzoru herbu miasta. Wyrzucone 28 tys. zł*, „Gazeta Krakowska” 2021, nr 15 (20.01), s. 8
- W. Drelicharz, Z. Piech, *Dawne i nowe herby Małopolski*, Kraków 2004
- Logo nie herb. Czy znak wsi wyłoniony w konkursie podlega rygorom przepisów? – pyta czytelnik*. Pozyskano z <https://samorząd.pap.pl>

- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 marca 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o samorządzie gminnym (Dz.U. 2016, poz. 446)
- W. Rudolf, A. Wrześniewska-Szymańska, *Herby i logotypy małych miast – bliżej tradycji czy współczesności*, „Space – Society – Economy”, R. 24: 2018
- System Identyfikacji Wizualnej gminy Chrzanów*. Zob. <https://www.chrzanow.pl/o-mieście/system-identyfikacji-wizualnej-gminy-chrzanow.html>
- P. Szarek, *Podziemny Olkusz. Księga znaku*, Kraków 2020
- Uchwała nr XXX/329/2013 Rady Miejskiej w Krzeszowicach z dnia 25 kwietnia 2013 roku
- Uchwała Nr VIII.95.2015 Burmistrza Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie ustanowienia hejnału i znaku promocyjnego (logo) Miasta i Gminy Uzdrowskiej Muszyna
- Uchwała Nr XXVIII/222/2020 w sprawie ustanowienia znaku graficznego logo Miasta i Gminy Piwniczna-Zdrój oraz zasad jego stosowania
- Ustawa z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz.U. 1978, nr 31, poz. 130)
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990, nr 16, poz. 95)
- Ustawa z 29 grudnia 1998 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wdrożeniem reformy ustrojowej państwa (Dz.U. 1998, nr 162, poz. 1126).
- Współczesna heraldyka samorządowa i jej problemy*, red. W. Drelicharz, Z. Piech, Kraków 2000
- Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 1777/15 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 22.12.2015 r.
- Załącznik nr 2 do Zarządzenia Burmistrza Miasta i Gminy Myślenice nr OA.0050.155.2013
- Zarządzenie Prezydenta Miasta Krakowa Nr 1336/2017 z dnia 31.05.2017 r. w sprawie zasad posługiwania się symbolami Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa
- Zarządzenie nr 21/2021 Burmistrza Miasta i Gminy Myślenice z dnia 18 stycznia 2021 roku w sprawie: ustanowienia znaków promocyjnych Miasta i Gminy Myślenice oraz zasad stosowania herbu i znaków promocyjnych Miasta i Gminy Myślenice
- Zarządzenie Prezydenta Miasta Nowego Sącza Nr 094/2020 z dnia 21 lutego 2020 roku w sprawie wprowadzenia Systemu Identyfikacji Wizualnej Miasta Nowego Sącza
- Zarządzenie Prezydenta Miasta Nowego Sącza Nr 691/2020 z dnia 23 grudnia 2020 r. w sprawie uchylecia Zarządzenia Nr 94/2020 Prezydenta Miasta Nowego Sącza z dnia 21 lutego 2020 roku w sprawie wprowadzenia Systemu Identyfikacji Wizualnej Miasta Nowego Sącza – Księgi znaku
- Znikający herb Krakowa. Rozmowa z prof. Zenonem Piechem (Societas Historicorum)*, rozm. i oprac. P. Grempek, K. Mazurek i A. Czyż. Pozyskano z <http://sigillumauthenticum.blogspot.com>

NETOGRAFIA

<https://bielsko-biala.pl>
<https://brandingmonitor.pl/>
<http://krakow.pl>
<http://www.piwniczna.pl>
<https://trzebinia.pl>
<https://www.tuchow.pl>
<https://wadowice.pl>
<http://wspolny.niepolomice.eu>
<https://www.zakopane.pl/>

STRESZCZENIE

Ponad 41% polskich miast poza miejskim herbem używa też logo. W samej Małopolsce 51% miast posiada logo. Coraz częściej logo zastępują herby jako symbole miast. Kiedy powinniśmy używać logo, a kiedy herbu? Czy użycie miejskiego logo jest regulowane prawnie?

SŁOWA KLUCZOWE: HERB, KSIĘGA ZNAKU, LOGO, LOGOTYP, LOKALNA HERALDYKA, MARKA, MARKETING TERYTORIALNY, SYSTEM IDENTYFIKACJI WIZUALNEJ

SUMMARY

Jacek Sypień

COAT OF ARMS VS. LOGO. VISUAL IDENTIFICATION SYSTEM ON THE EXAMPLE OF MALOPOLSKA CITIES

Over 41% of Polish cities, in addition to a city coat of arms, also use a logo. In the Małopolska voivodeship, 51% of cities have a logo. More and more often, logos seem to be replacing the coats of arms as city symbols. When should a coat of arms be used, and when should a city logo be used? Are there laws that regulate the use of the city logo?

KEY WORDS: BRAND BOOK, BRAND, CITY COAT, LOCAL HERALDICS, LOGO, LOGOTYPE, REGION BRANDING, VISUAL IDENTIFICATION SYSTEM